MEJDS. 2016 April; 6: 43-48
Published online 2017 March 7. **Research Article**

The Effectiveness of "Group Counseling By Cognitive-Behavioral Approach" On Comparative Strategies and Assertiveness Skills in the Women with Addictive Spouses

Naser Heidari[1], Kaveh Seyedmoradi[2], Hadis Cheraghian[3], Yones Dostian[4]

Authors
1. MA in school counseling, Tehran University of Shahid Beheshti, Tehran, Iran;
2. PhD student of counseling, Tehran University of Allame Tabatabaee, Tehran, Iran;
3. MA in school counseling, Tehran University of Allame Tabatabaee, Tehran, Iran;
4. PhD student of counseling, Tehran University of Rehabilitation and Social Welfare, Tehran, Iran.
***Corresponding Author's Address**: Tehran University of Shahid Beheshti, Tehran, Iran; ***Tel**: +98 (916) 397 7587; ***Email**: naser.1012@yahoo.com

Received 2015 August 18**; Accepted** 2015 November 23.

Abstract

Background:
Drug addiction is one of the most common social harms throughout the world and the country of Iran, in particular. The worst effect of addiction occurs when the head of family is afflicted. This phenomenon has a negative impact on the family, especially the afflicted person's wife. Many researches about addiction have been carried out in recent years. Their results revealed social, psychological and physical harms. This study aims to analyze the effectiveness of "group counseling by cognitive-behavioral approach" on comparative strategies and assertiveness skills in the women with addicted spouse.

Methods:
The research method is semi-experimental with pretest – posttest one as well as control group. The sample composed of 20 women who were 20-35 years old with poor education level and addicted husbands. These individuals were attending the drug addiction clinic in Gharchak Varamin center for the first time. These samples were chosen by simple sampling. Among all addiction centers, Gharchak Varamin center was selected randomly in order to conduct the study. Among the addicted spouses, twenty persons were selected randomly. The attending women were tested in two groups composed of 10 persons. The instruments applied were Lazaros and Folkman comparative strategies questionnaires and GambrilRichi assertiveness inventory. The selected sample completed these questionnaires. Ten cases of the samples were assigned as the examination group (N=10) and the others were kept in the control group (N=10) randomly. The examination group received ten counseling sessions. Two weeks later, the post-test was applied for two groups at the end of sessions.

Results:
covariance analysis results indicated that cognitive - behavioral group counseling has an effect on comparative strategies and assertiveness skills (p<0.001) in women with addictive spouses. The obtained results also showed that group counseling by cognitive-behavioral approach leads to increase self-controlling fields, problem solving, Positive reappraisal, searching social support and responsibility (p<0.001). On the other hand, the approach leads to decrease coping strategies of confronting, avoid doing and getaway-avoidance in women with addicted spouses (p<0.001).

Conclusions:
The obtained results revealed that cognitive-behavioral group counseling cause's comparative strategies to change in women with addicted spouse and while increasing their assertiveness skill. Cognitive- behavioral group counseling tries to develop life skills and increase the compatibility of a person with his/ her environment and its challenges. It makes person ready to deal with the others effectively. By conducting this research, it is clear that cognitive-behavioral group counseling approach can have a positive effect on increasing coping skills and assertiveness in women who have addicted spouses.

***Keywords**:* cognitive-behavioral group counseling, comparative strategies, assertiveness skills of women with addict spouses

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1395.6.0.33.4]

Copyright © 2016, MEJDS. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله مطالعات ناتوانی ۱۳۹۵؛ (۶): ۴۸-۴۳

انتشار برخط اسفند ماه ۱۳۹۵ مقاله پژوهشی اصیل

اثربخشی «مشاورهٔ گروهی با رویکرد شناختی-رفتاری» بر راهبردهای مقابله‌ای و ابرازوجود زنان دارای همسر معتاد

***ناصر حیدری[۱]، کاوه صیدمرادی[۲]، حدیث چراغیان[۳]، یونس دوستیان[۴]**

۱. کارشناس ارشد مشاورهٔ مدرسه، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران؛
۲. دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران؛
۳. کارشناس ارشد مشاورهٔ مدرسه، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران؛
۴. دانشجوی دکتری مشاوره، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.
***آدرس نویسنده مسئول:** تهران، دانشگاه شهید بهشتی؛ ***تلفن:** ۰۹۱۶۳۹۷۷۵۸۷ ؛ ***رایانامه:** naser.1012@yahoo.com

دریافت مقاله: ۲۸ شهریورماه ۱۳۹۴ ؛ **پذیرش مقاله:** ۲۶ آذرماه ۱۳۹۴

چکیده

هدف:

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی «مشاورهٔ گروهی با رویکرد شناختی-رفتاری» بر راهبردهای مقابله‌ای و ابراز وجود زنان همسر معتاد انجام شد.

روش بررسی:

روش پژوهش نیمه‌آزمایشی و از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعهٔ آماری، تمامی زنان دارای همسر معتادی بودند که برای درمان اعتیاد همسرانشان، به مراکز ترک اعتیاد استان تهران مراجعه کردند. نمونه شامل ۲۰ نفر از همسران مردان معتادی که اولین‌بار به مرکز ترک اعتیاد قرچک ورامین مراجعه کرده‌اند، بوده که در ردهٔ سنی ۳۵-۲۰ سال و تحصیلات زیردیپلم بودند. نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شد. ابزارهای سنجش، پرسشنامه‌های راهبردهای مقابله‌ای لازاروس و فولکمن و ابراز وجود گمبریل ریچی بودند که افراد نمونه به این پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. سپس به‌صورت تصادفی ده نفر از آن‌ها در گروه آزمایش و ۱۰ نفر دیگر در گروه کنترل قرار گرفتند. گروه آزمایش در ۱۰ جلسهٔ مشاورهٔ گروهی شرکت کردند. دو هفته بعد از اتمام جلسات، پس‌آزمون برای هر دوگروه اجرا شد.

یافته‌ها:

نتایج تحلیل کواریانس بیانگر این بود که مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری بر راهبردهای مقابله‌ای و ابراز وجود زنان دارای همسر معتاد تأثیر دارد ($p<۰/۰۰۱$).

نتیجه‌گیری:

یافته‌های به‌دست‌آمده نشان داد که جلسات مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری می‌تواند باعث تغییر راهبردهای مقابله‌ای در زنان دارای همسر معتاد شود و همچنین باعث افزایش مهارت ابراز وجود در آنان شده است.

کلیدواژه‌ها: مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری، راهبردهای مقابله‌ای، مهارت ابراز وجود، زنان دارای همسر معتاد

حق انتشار محفوظ است © ۱۳۹۵، مجله مطالعات ناتوانی. این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز اختیار-غیرتجاری ۴/۰ بین‌المللی (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fa) منتشر شده است که به شما اجازه می‌دهد که مواد منتشر شده در این مقاله را با شرط ارجاع مناسب به نسخهٔ اصلی، به‌طور غیرتجاری نسخه‌برداری و توزیع کنید.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1395.6.0.33.4]

۱ مقدمه

اعتیاد به مواد مخدر یکی از آسیب‌های اجتماعی بسیار شایع در جهان معاصر و از جمله ایران است، به‌گونه‌ای که اگر ادعا شود اعتیاد به مواد مخدر یکی از بحران‌های اصلی دنیای کنونی است و به‌صورت معضل جهانی روز درآمده، اغراقی صورت نگرفته است. از اثرات بسیار مخرب و مضر اعتیاد، اعتیاد سرپرست خانواده است که بر تمامی اعضای خانواده و از همه مهم‌تر همسر، گذاشته می‌شود. جایگاه زنان دارای همسر معتاد باتوجه به مسائل فردی آنان و نقش‌هایی که در مقابل همسر، فرزندان و جامعه دارند از حساسیت خاصی برخوردار است. توجه ویژه به این گروه ضروری به نظر می‌رسد. در سال‌های اخیر تحقیقات و بررسی‌های متنوعی در رابطه با مسائل و مشکلات زنان دارای همسر معتاد صورت گرفته است که آمارها حکایت از آسیب‌های جسمی، روانی و اجتماعی آنان دارد (۱). در رابطه با روابط زن و شوهر، پژوهش‌های انجام‌شده نشان داده‌اند که بسیاری از مشکلات و اختلات روانی، ریشه‌های روانی اجتماعی دارند. در زمینهٔ سوء مصرف مواد نیز مشخص شده که چهار عامل، عزت‌نفس اندک، ناتوانی در بیان احساسات، فقدان مهارت‌های ارتباطی و تأثیرپذیری اجتماعی با مشکل مصرف مواد، ارتباط دارند (۲).

لئوناردو و روبرتر، خانواده‌های نابسامان، ازجمله خانواده‌های معتاد را در زمینهٔ ارتباطات مخرب چنین ذکر کرده‌اند: همسران سوء مصرف‌کننده، تمایل دارند که بیشتر ارتباط منفی و آسیب‌پذیر، مثل انتقاد، سرزنش، تحقیر و عصبانیت از خود نشان دهند و در حل مسائل خانواده سطح پایینی از همدلی را ابراز کنند. روابط منفی، استفاده از مهارت‌های حل مسئله، مثل بحث باز و تشویق را کاهش می‌دهد و زوج‌هایی که یکی از آن‌ها مصرف‌کنندهٔ الکل یا مواد باشد، در مقایسه با زوج‌های دیگر، کمتر درگیر حل مسائل و مشکلات می‌شوند؛ بنابراین آموزش مهارت‌های زندگی به این افراد می‌تواند بسیار کمک‌کننده باشد (۳). از دیدگاه لازاروس و فولکمن، مقابله عبارت است از: تلاشذهای فکری، هیجانی و رفتاری فرد که هنگام روبه‌رو شدن با فشارهای روانی به‌منظورغلبه‌کردن، تحمل‌کردن یا به حداقل رساندن عوارض استرس به کار گرفته می‌شود. مهارت مقابله با استرس دارای مفهوم وسیع و مؤلفه‌های متعدد شناختی رفتاری است (۴). به‌طورکلی مقابله به‌عنوان کوشش‌هایی به‌منظور افزایش تطابق فرد با محیط یا تلاش‌هایی برای جلوگیری از پیامدهای منفی شرایط فشارزا توصیف شده است (۵). یکی دیگر از مشکلاتی که گریبان‌گیر بسیاری از افراد جامعه می‌شود، عدم صراحت در بیان و قاطعیت در رفتار است. ابراز وجود به معنای ارائهٔ پاسخ‌های مختلف و تصمیم‌گیری‌های انعطاف‌پذیر در موقعیت‌های پیش‌بینی‌نشده است که با تزلزل و تردید اضطراب‌آمیز در موقعیت‌های اجتماعی مغایرت دارد (۶). به اعتقاد لانگ و جاکوبوسکی؛ ابراز وجود شامل اصرار و پافشاری بر حقوق فردی و بیان افکار، احساسات و باورها به‌صورت مستقیم، صادقانه و به‌طریقی مناسب است، به‌گونه‌ای که به حقوق افراد دیگر نیز احترام گذاشته شود (۷). همچنین ابراز وجود ویژگی رفتاری‌ای است که مشخصهٔ آن رفتار اجتماعی مثبت به‌منظور دفاع از حق یا رسیدن به حق است (۸). در این زمینه تحقیقات گوناگونی انجام شده است، محمدخانی در پژوهشی باعنوان بررسی مسائل و مشکلات روانی اجتماعی زنان دارای همسر معتاد پی برد که زنان دارای همسر معتاد، اعتمادبه‌نفس کمی دارند، اکثر آن‌ها با ضعف و سطح عملکرد پایین فردی و اجتماعی شناخته شده‌اند و دچار افسردگی و آشفتگی روانی‌اند (۱). همچنین یارمحمدی در پژوهشی از نوع توصیفی و تحلیلی باعنوان آموزش مهارت‌های زندگی برای پیشگیری از اعتیاد، با مرور مطالعات انجام‌شده در زمینهٔ آموزش مهارت‌های زندگی از سال ۱۳۸۷-۱۳۷۶ (حدود ۴۰ پژوهش) عنوان نمود: آموزش مهارت‌های زندگی، مهارت خودکنترلی، جرأت‌مندی، کنترل استرس، حل مسئله و تصمیم‌گیری، خودآگاهی را در فرد ارتقا می‌دهد و در پیشگیری از اعتیاد مؤثر است (۹). همچنین بالسین و همکاران طی پژوهشی دربارهٔ آموزش مهارت‌های زندگی (ارتباطی) برروی ۶۷ خانواده نتیجه گرفتند که آموزش مهارت‌های زندگی (ارتباطی) تأثیر مثبتی بر ارتقای رابطه داشته و می‌تواند در درازمدت تغییرات رفتاری مطلوبی را در زوجین به وجود آورد. باتوجه به پژوهش‌های انجام‌شده و نقش مؤثر زنان دارای همسر معتاد در میزان تاب‌آوری شوهرانشان در برابر مصرف مواد مخدر، مسئلهٔ اساسی پژوهش این است که آیا مشاورهٔ گروهی با رویکرد شناختی-رفتاری می‌تواند در راهبردهای مقابله‌ای زنان دارای همسر معتاد مؤثر باشد یا خیر؟ و آیا مشاورهٔ گروهی با رویکرد شناختی-رفتاری می‌تواند در ابراز وجود زنان دارای همسر معتاد مؤثر باشد یا خیر؟ باتوجه به نیاز جدی مراکز درمانی اعتیاد به برنامه‌های روان‌درمانی و مشاوره و اندک‌بودن پژوهش‌هایی که به‌منظور کمک به زنان و خانواده‌های افراد معتاد انجام شده‌اند، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی مشاورهٔ گروهی با رویکرد شناختی-رفتاری بر راهبردهای مقابله‌ای و ابراز وجود زنان دارای همسر معتاد انجام شده است.

آموزش این مهارت‌ها بر اساس اصول شناختی-رفتاری است. در میان رویکردهای درمانی برای خانواده، رویکرد شناختی-رفتاری از روش‌های مؤثری است که باتوجه به برداشت‌های ذهنی، باورها، تفکرات، انتظارات و اعتقادات هر فرد و تأثیر آن بر رفتارهای روزمره، می‌توان به نحوهٔ ارتباط زوجین پی برد و پس از بررسی عوامل تأثیرگذار، با راهنمایی و تصحیح مشکلات شناختی و به‌کاربردن شیوه‌های رفتاری، ارتباطی و حل مسئله، ارتباط صحیح و مناسب برای افراد ایجاد کرد (۲).

۲ روش بررسی

این پژوهش از نوع پژوهش‌های نیمه‌آزمایشی است که با طرح آزمایشی پیش‌آزمون پس‌آزمون و گروه کنترل به انجام رسید. جامعهٔ آماری پژوهش، تمامی زنان دارای همسر معتادی بودند که برای درمان اعتیاد همسرانشان، به مراکز ترک اعتیاد استان تهران مراجعه

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1395.6.0.33.4]

داشتند. نمونه‌گیری با استفاده از روش تصادفی ساده انجام شد. ابتدا از بین مراکز ترک اعتیاد استان تهران، مرکز ترک اعتیاد قرچک ورامین با روش تصادفی و به‌شیوهٔ قرعه‌کشی برای اجرای پژوهش انتخاب شد. سپس با مراجعه به این مرکز و ارائهٔ معرفی‌نامهٔ دانشگاه، این مرکز موافقت خود را در زمینهٔ اجرای پژوهش اعلام نمود. سپس از بین لیست همسران افراد معتاد مراجعه‌کننده به این مرکز تعداد ۲۰ نفر به شیوهٔ تصادفی ساده انتخاب شدند. شرکت‌کنندگان در پژوهش بعد از اجرای پیش‌آزمون به‌صورت تصادفی در دو گروه ۱۰ نفری کنترل و آزمایش قرار گرفتند. گروه‌ها براساس سن و میزان تحصیلات همتا شدند. گروه کنترل در انتظار ماند و جلسات مشاورهٔ گروهی برای گروه آزمایش در ۱۰ جلسهٔ ۶۰ دقیقه‌ای به اجرا گذاشته شد. سپس دو هفته بعد از پایان آموزش، بار دیگر شرکت‌کنندگان دو گروه آزمایش و کنترل، توسط پرسشنامه‌های مهارت مقابله‌ای لازاروس و فولکمن و نیز ابراز وجود گمبریل ریچی ارزیابی شدند.

ابزار پژوهش: باتوجه به‌این‌که متغیرهای این پژوهش عبارت بودند از : راهبردهای مقابله‌ای و ابراز وجود، برای اندازه‌گیری هر یک از متغیرهای مذکور ابزارهای جداگانه‌ای استفاده شد که عبارتند از: ۱. پرسشنامهٔ ابراز وجود -(AI) این پرسشنامه توسط گمبریل و ریچی (۱۹۷۵)، ساخته شده و دارای چهل سؤال است (۱۰). هر سؤال، بیان‌کنندهٔ موقعیتی است که آزمودنی درجهٔ نگرانی و احتمال پاسخ خود را در قبال هر سؤال مشخص می‌سازد. درجهٔ ناراحتی ذهنی به‌میزان و شدت اضطراب و ناراحتی آزمودنی در مواجهه با این موقعیت‌ها اشاره دارد و نرخ بروز رفتار به چنین رفتارهایی اشاره می‌کند. هر سؤال ۵ گزینه دارد که به‌صورت خیلی زیاد=۵، زیاد=۴، متوسط=۳، کم=۲ و خیلی کم=۱، نمره‌گذاری می‌شود، اعتبار عاملی ماده‌های مختلف مقیاس بین ۰/۳۹ تا ۰/۷۰ و ضریب پایایی آن ۰/۸۱ گزارش شده است (۱۰)؛ ۲. پرسشنامهٔ راهبردهای مقابله‌ای لازاروس-فولکمن- این پرسشنامه برگرفته از نظریات لازاروس-فولکمن در زمینهٔ هیجان و استرس و مقابله است. این آزمون چک‌لیست راه‌های مقابله‌ای بوده که شامل ۶۶ سؤال است. این پرسشنامه توسط لازاروس و فولکمن (۱۹۸۳) تهیه شده و توسط بشردوست تجلی و ملازادهٔ شاهرودی (۱۳۷۳)، به فارسی ترجمه شده است (۱۱). هشت مقیاس آن که به‌ترتیب عبارتند از: خویشتن‌داری: (مواد ۱۰، ۱۴، ۳۵، ۴۳، ۵۴، ۶۲، ۶۳) تلاش‌هایی که احساسات و اعمال افراد را تنظیم می‌کند؛ مقابلهٔ رویاروی‌گر: (مواد ۶، ۷، ۱۷، ۲۸، ۳۴، ۴۶) که تلاش‌هایی پرخاشگرانه و مستقیم جهت تغییر موقعیت بوده و درجاتی از خصومت و خطرطلبی را ارائه می‌دهد؛ حل مدبرانه مسئله: (مواد ۱، ۲۶، ۳۹، ۴۸، ۴۹، ۵۲) تلاش‌های اندیشمندانهٔ مشکل‌مدار جهت تغییر موقعیت است؛ باز برآورد مثبت: (مواد ۳، ۲۰، ۲۳، ۳۶، ۳۸، ۵۶، ۶۰) تلاش‌هایی است که با تمرکز بر رشد شخصی، معنای مثبت می‌آفریند و معنایی مذهبی دارد؛ جستجوی حمایت اجتماعی: (مواد ۸، ۱۸، ۲۲، ۳۱، ۴۲، ۴۵) تلاش‌هایی که در جستجوی کسب حمایت‌های اطلاعاتی و هیجانی هستند؛ دوری‌جویی: (مواد ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۲۱، ۴۱، ۴۴) توصیف‌کنندهٔ تلاش‌های شناختی برای جداکردن خویش از موقعیت استرس‌زا و به حداقل رساندن اهمیت موقعیت است؛ گریز-اجتناب: (مواد ۵، ۱۱، ۱۶، ۳۳، ۴۰، ۴۷، ۵۷، ۵۹) تفکر آرزویی و تلاش‌های رفتاری جهت‌گریز یا اجتناب از مشکل است؛ مسئولیت‌پذیری: (مواد ۹، ۲۵، ۲۹، ۵۱) تلاش‌هایی به‌منظور پذیرش نقش خویش در مشکل همواره با تلاش در جهت قراردادن هر چیز در جای درست است. ضریب پایایی برای پرسشنامهٔ راهبردهای مقابله‌ای لازاروس-فولکمن در نمونه‌ای ۱۹۶ نفری حدود ۰/۹۰ شد (۱۱).(

شیوهٔ اجرا: شرح جلسات بدین قرار بود: جلسهٔ اول، هدف: برقراری رابطهٔ خوبی میان مشاور و اعضای گروه، آشنایی آن‌ها با قواعد گروه، اجرای پیش‌آزمون؛ جلسهٔ دوم، هدف: آشنایی بیشتر با مهارت‌های مقابله با استرس و راهبردهای مقابله‌ای؛ جلسهٔ سوم، هدف: آشنایی با ماهیت تعاملی A-B-C؛ جلسهٔ چهارم، هدف: آشنایی با مهارت ابراز وجود؛ جلسهٔ پنجم، هدف: آشنایی با تأثیرات همه‌جانبهٔ استرس و آموزش مهارت مقابله با خشم و عصبانیت؛ جلسهٔ ششم، هدف: یادگیری استفاده از حساسیت‌زدایی تصوری و رویارویی مثبت و تخلیهٔ هیجانی؛ جلسهٔ هفتم، هدف: یادگیری مهارت‌های «بله و نه» گفتن و مسئله‌گشایی؛ جلسهٔ هشتم، هدف: یادگیری سه مهارت دیگر برای افزایش مهارت ابراز وجود؛ جلسهٔ نهم، هدف: آموزش تاکتیک‌های تأثیرگذاری مطلوب و نامطلوب؛ جلسهٔ دهم، هدف: آموزش مهارت مذاکره و گفتگو. در پایان جلسات پس‌آزمون برای هر دو گروه اجرا شد.

۳ یافته‌ها

در این پژوهش در بخش تجزیه‌وتحلیل توصیفی داده‌ها از میانگین و انحراف استاندارد استفاده شد. در بخش استنباطی از آزمون تحلیل کواریانس چندمتغیره (MANCOVA)، برای اثربخشی مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری بر راهبردهای مقابله‌ای زنان دارای همسر معتاد و تحلیل کواریانس یک‌متغیره (ANCOVA) جهت بررسی اثربخشی مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری بر مهارت‌های ابراز وجود زنان دارای همسر معتاد استفاده گردید.

جدول ۱. مشخصات دموگرافیک شرکت‌کنندگان در پژوهش به تفکیک (گروه آزمایش و گروه کنترل)

گروه‌ها / مشخصات دموگرافیک		گروه آزمایش		گروه کنترل	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد
میزان تحصیلات	ابتدایی	۸	۴۰	۷	۳۵
	سیکل	۸	۴۰	۱۰	۵۰
	دیپلم	۴	۲۰	۳	۱۵

جدول ۱ میزان تحصیلات آزمودنی‌ها در گروه آزمایش و کنترل را به تفکیک نشان می‌دهد. همچنین میانگین سنی آزمودنی‌ها در گروه آزمایش ۲۹/۷ و در گروه کنترل ۳۰/۲ بود.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1395.6.0.33.4]

جدول ۲. شاخصه‌های توصیفی حیطه‌های متغیر در راهبردهای مقابله‌ای و متغیر ابراز وجود در گروه آزمایش و کنترل، پیش‌آزمون و پس‌آزمون

متغیر	گروه	پیش‌آزمون				پس‌آزمون			
		گروه آزمایش		گروه کنترل		گروه آزمایش		گروه کنترل	
		میانگین	انحراف	میانگین	انحراف	میانگین	انحراف	میانگین	انحراف
حیطه‌های متغیر راهبردهای مقابله‌ای	خویشتن‌داری	۹/۶۰	۱/۹۵	۹/۰۰	۲/۵۸	۱۱/۹۰	۲/۹۶	۸/۱۰	۲/۲۳
	رویارویی‌گری	۸/۸۰	۱/۷۵	۹/۲۰	۰/۹۱	۶/۶۶۱	۱/۳۲	۹/۷۰	۱/۷۰
	حل مدبرانهٔ مسئله	۶/۲۰	۱/۳۱	۵/۲۰	۱/۳۱	۹/۴۰	۱/۵۷	۴/۹۰	۰/۹۹
	بازبرآورد مثبت	۱۰/۲۰	۲/۲۹	۷/۷۰	۱/۸۸	۱۴/۴۰	۱/۸۳	۷/۸۰	۱/۵۴
	جست‌وجوی حمایت اجتماعی	۶/۷۰	۴/۰۵	۴/۹۰	۱/۵۹	۱۰/۳۰	۳/۰۵	۵/۴۰	۱/۳۴
	دوری‌جویی	۱۰/۴۰	۲/۳۶	۱۲/۱۰	۲/۶۰	۷/۱۰۱	۱/۶۶	۱۲/۵۰	۱/۲۶
	مسئولیت‌پذیری	۴/۴۰	۱/۰۷	۴/۲۰	۱/۵۴	۷/۳۰	۲/۰۵	۵/۰۱	۲/۳۶
	گریز - اجتناب	۱۲/۲۰	۲/۴۵	۹/۹۰	۲/۲۰	۱۵/۸۹	۳/۱۰	۹/۹۶	۲/۳۴
ابراز وجود		۱۱۶/۳۰	۱۸/۰۰	۱۲۵/۰۰	۱۶/۳۳	۱۳۷/۷۰	۱۳/۷۱	۱۲۲/۶۰	۱۵/۹۰

جدول ۲ میانگین و انحراف استاندارد پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه‌های آزمایش و کنترل را در حیطه‌های متغیر راهبردهای مقابله‌ای و متغیر ابراز وجود نشان می‌دهد.

جدول ۳. نتایج تحلیل کواریانس چندمتغیره و تک‌متغیره برای بررسی اثربخشی مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری بر حیطه‌های متغیر راهبردهای مقابله‌ای و ابراز وجود

متغیر های پژوهش		مقدار F	مقدار p	ضرایب
حیطه های متغیر راهبردهای مقابله‌ای	خویشتن‌داری	۱۰/۸۱۶	<۰/۰۰۱	۰/۳۸۹
	رویارویی‌گری	۱۸/۴۷۷	<۰/۰۰۱	۰/۵۲۱
	حل مدبرانهٔ مسئله	۵۳/۴۳۵	<۰/۰۰۱	۰/۷۵۹
	بازبرآورد مثبت	۷۳/۷۶۳	<۰/۰۰۱	۰/۸۱۳
	جست‌وجوی حمایت	۲۲/۶۲۰	<۰/۰۰۱	۰/۵۷۱
	دوری‌جویی	۷۱/۶۴۲	<۰/۰۰۱	۰/۸۰۸
	گریز-اجتناب	۹/۸۲۵	<۰/۰۰۱	۰/۰۳۶۶
	مسئولیت‌پذیری	۲۰/۶۲۸	<۰/۰۰۱	۰/۵۴۸
ابراز	ابراز وجود	۵/۱۶۸	<۰/۰۰۱	۰/۹۹۸

نتایج حاصل از تحلیل کواریانس چندمتغیره در جدول ۳ نشان می‌دهد که مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری بر تمام حیطه‌های متغیر راهبردهای مقابله‌ای اثربخش بوده است (p<۰/۰۰۱). نگاهی به جدول فوق نشان می‌دهد که مشاورهٔ گروهی با رویکرد شناختی-رفتاری باعث افزایش حیطه‌های خویشتن‌داری، حل مسئله، بازبرآورد مثبت، جست‌وجوی حمایت اجتماعی و مسئولیت‌پذیری (p<۰/۰۰۱) و از طرفی سبب کاهش حیطه‌های رویارویی‌گری، دوری‌جویی و گریز-اجتناب در زنان دارای همسر معتاد شده است (p<۰/۰۰۱). همچنین نتایج نشان داد که مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری باعث افزایش مهارت‌های ابراز وجود زنان دارای همسر معتاد می‌شود (p<۰/۰۰۱).

٤ بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری بر راهبردهای مقابله‌ای و ابراز وجود زنان دارای همسر معتاد انجام شد. یافته‌ها نشان داد که مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری باعث تغییر در راهبردهای مقابله‌ای و افزایش ابراز وجود در زنان دارای همسر معتاد شده است. یعنی باعث افزایش راهبردهای مقابله‌ای خویشتن‌داری، حل مسئله، بازبرآورد مثبت، جست‌وجوی حمایت اجتماعی و مسئولیت‌پذیری در آنان شده است و راهبردهای مقابله‌ای مقابلهٔ رویاروگر، دوری‌جویی و گریز-اجتناب را کاهش داده است. همچنین جلسات مشاورهٔ شناختی-رفتاری باعث شد که مهارت خودابرازگری و خودآگاهی در زنان دارای همسر معتاد افزایش پیدا کند. این یافته‌ها با یافته‌های پورقاسمی که نشان داد آموزش مهارت‌های زندگی باعث افزایش رضایت‌مندی زناشویی زنان دارای همسر معتاد می‌شود همسوست (۱۲). همچنین با پژوهشی که عاشوری و همکاران تحت عنوان اثربخشی درمان گروهی شناختی-رفتاری در بهبود مهارت‌های مقابله‌ای و پیشگیری از عود در افراد معتاد انجام دادند و به این نتیجه دست یافتند که درمان گروهی شناختی-رفتاری در بهبود سبک‌های مقابله‌ای و پیشگیری از عود در افراد معتاد مؤثر است (۱۳) هم‌خوانی دارد. همینطور این نتایج با یافته‌های لیت و همکاران که نشان دادند مشاورهٔ شناختی-رفتاری باعث افزایش مهارت‌های مقابله‌ای معتادان الکلی می‌شود و یعنی مشاورهٔ شناختی-رفتاری باعث شد بهره‌گیری از راهبردهای مقابله‌ای مسئله‌مدار، بعد از جلسات مشاوره، به‌طرز چشمگیری افزایش یابد نیز همسوست (۱۴). رهسنوف و همکاران نیز در پژوهشی باعنوان اثربخشی درمان شناختی-رفتاری بر افزایش مهارت‌های مقابله‌ای معتادان انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که درمان شناختی-رفتاری باعث افزایش مهارت‌های مقابله‌ای معتادان می‌شود که با نتایج مطالعه حاضر همسو است (۱۵). شاه‌محمدی و همکاران در تحقیقی که به بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی با رویکرد شناختی-رفتاری بر میزان سازگاری زناشویی همسران معتادان و پیشگیری از عود معتادان پرداخته بودند، به این نتیجه دست یافتند که مهارت ابراز وجود در زنان دارای همسر معتاد بسیار کم است و بعد از جلسات آموزشی مهارت‌های ارتباطی با رویکرد شناختی-رفتاری، مهارت ابراز وجود در این افراد افزایش می‌یابد (۲)، که در تأیید نتایج مطالعه حاضر است؛ بنابراین مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری باعث تغییر در راهبردهای مقابله‌ای و افزایش مهارت ابراز وجود زنان دارای همسر معتاد و همچنین افراد معتاد شده است. این پژوهش نشان داد که مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری باعث افزایش راهبردهای مقابله‌ای خویشتن‌داری، حل مسئله، بازبرآورد مثبت، جست‌وجوی حمایت اجتماعی و مسئولیت‌پذیری شده است و راهبردهای مقابله‌ای مقابلهٔ رویاروگر، دوری‌جویی و گریز-اجتناب را کاهش داده است. کسب مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری و آشنایی با جوانب

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1395.6.0.33.4]

این مهارت‌ها توانسته است نقش مؤثری در توانایی خانوادهٔ افراد معتاد برای فائق‌آمدن بر مشکلات و مسائل روزمره ایفا کند که این پژوهش با پژوهش‌های لیت و همکاران و شمسی‌خانی، همسو است که نشان دادند مداخلات آموزشی مهارت‌های زندگی در افزایش مهارت حل مسئله و روند بهتر حل مسائل و مشکلات خانواده‌های معتاد اثرات مثبت را ارائه می‌دهد (۱۴،۱۶). امروزه علی‌رغم ایجاد تغییرات عمیق فرهنگی و تغییر شیوه‌های زندگی، بسیاری از زوجین در رویارویی با مسائل زندگی، فاقد توانایی‌های لازم و اساسی هستند و همین امر آنان را در مواجهه با مسائل و مشکلات زندگی روزمره و مقتضیات آن دچار مشکل کرده است که حاصل آن درگیری و عدم رضایت زناشویی و نهایتاً طلاق است.

۵ نتیجه‌گیری

در جمع‌بندی کلی از یافته‌های پژوهش می‌توان چنین نتیجه گرفت که مشاورهٔ گروهی شناختی-رفتاری با هدف بالابردن مهارت‌های زندگی، سازگاری فرد را با محیط و چالش‌های آن افزایش می‌دهد و باعث می‌شود فرد به گونه‌ای کارآمد و مؤثر با محیط و اطرافیان خود برخورد نماید. از آن‌جاکه بخشی از فرآیند مشاورهٔ شناختی-رفتاری یادگیری مهارت‌های ضروری برای زندگی است، در این پژوهش به یادگیری بحث و مذاکره و مدیریت تنیدگی و هیجان‌ها به زنان دارای همسر معتاد برای حفظ فضای هیجانی (عاطفی) مثبت، پرداخته شد.این آموزش باعث شد که آن‌ها با منابع تنیدگی و نحوهٔ مدیریت بهینه آشنا شوند و زمانی‌که درگیر بحث می‌شوند، با استفاده از مهارت‌های مدیریت خشم و ارتباط مؤثر، از نارضایتی بیشتر جلوگیری کنند.

به‌علت این‌که جامعهٔ آماری این پژوهش زنان دارای همسر معتادی بودند که تحصیلات پایینی داشتند، پژوهشگر مجبور شد که تا حد امکان مفاهیم مطرح‌شده در جلسات مشاورهٔ گروهی را ساده‌سازی نماید که می‌توان آن را از محدودیت‌های این مطالعه ذکر کرد.

۶ تشکر و قدردانی

از همکاری ستاد مبارزه با مواد مخدر در حمایت مالی این پروژه قدردانی می‌شود.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1395.6.0.33.4]

References

1. Mohammadkhani P, Asgari A, Ameneh Forouzan S, Momeni F, Delavar B. The expression of psychiatric symptoms among woman with addicted husbands. Journal of Developmental Psychology. 2010;6(23):237–45. [Persian] [Link]
2. Shamohammadi A, Darvizeh Z, Pourshahriari M. The Effectiveness of Training in Communicative Skills Training with a Cognitive–Behaviorist Approach on Spouses 'Marital Adjustment and the Prevention of Addicts from Relapsing in Male Addicts in Isfahan. Journal of research on addiction. 2008; 2 (7): 3-28. [Persian] [Link]
3. Ehsani Pilehvard H. Effectiveness of behavioral couples therapy on marital adjustment in rehabilitation center for addicts. [MA thesis]. Tehran: Alzahra University;2006. [Link]
4. Sadeghi Movahed F, Narimani M, Rajabi S. The Effect of Teaching Coping Skills in Students' Mental Health. Journal of Ardabil University of Medical Sciences. 2008 Sep 15; 8 (3): 261–269. [Persian] [Link]
5. Forouzandeh N, Delaram M. Effects of cognitive behavioral therapy on the coping strategies of non-medical students of shahrekord university of medical sciences. Shahrekord University Of Medical Sciences. 2003; 5 (3): 26–34. [Persian] [Link]
6. Neisi A, Shanhni Yeiylagh M. Effect of assertiveness training on assertiveness, self-esteem, social anxiety and mental health of social anxious male high school students in Ahwaz city. Journal of Educational Sciences and Psychology.2001; 3(1,2): 11-30. [Persian][Link]
7. Hargie O, Dickson D. Skilled Interpersonal Communication: Research. Theory and Practice. 2011; 4. [Link]
8. Alberti R, Emmons M. Your perfect right: A guide for assertive living 4th ed. California: Impact, San Luis Obispo. 1982; [Link]
9. Yarmohamadi M. The Efficacy of therapeutic community on life skills improvement and reduction of relapse in male addicts. Journal of Kerman university of medical sciences. 2011; 18 (4): 358–368. [Persian] [Link]
10. Paeizi M, Shahraray M, Farzad V, Safaee P. Efficacy of assertiveness training on happiness and academic achievement of second grade female students of science experiments in Tehran high schools.Alzahra Journal of Educational Sciences and Psychology. 2007; 3(4):25-43. [Persian] [Link]
11. Moradi A. The investigation and comparison of the correlation between job burnout and stress coping skills of the male and female high schools and pre-University counselors at Kerman shah province. [MA Thesis]. Tehran: Shahid Beheshti University; 2007. [Persian] [Link]
12. Pourghasemi M. Effect of life skills training on improvement of family function in Women of Addicted husband. [Ma Thesis in Psychology]. Tehran: University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences;2010.[Persian] [Link]
13. Ashouri A, Mollazadeh J, Mohammadi N. Effectiveness of cognitive-behavioral group therapy on the improvement of coping skills and relapse prevention in addicted individuals. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology. 2008; 14(3):281-288. [Persian] [Link]
14. Litt MD, Kadden RM, Cooney NL, Kabela E. Coping skills and treatment outcomes in cognitive-behavioral and interactional group therapy for alcoholism. Journal of Consulting and Clinical Psychology. 2003;71(1):118-128. [Link]
15. Rohsenow DJ, Martin RA, Monti PM. Urge-specific and lifestyle coping strategies of cocaine abusers: relationships to treatment outcomes. Drug and alcohol dependence. 2005;78(2):211–219. [Link]
16. Shamsi Khani S, Rahgoo A, Fallahi Khoshknab M, Rahgozar M. Effects of Problem solving training on coping skills of suicidal clients. Iranian Journal of Nursing Research.2007;1(3):31-39. [Persian] [Link]

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-11]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1395.6.0.33.4]